

Круглий стіл

«Виконання рішень Європейського Суду з прав людини у справах *Юрій Ніколаєвич Іванов проти України та Бурмич проти України:*

вимоги заходів загального характеру»

Вступна промова Крістоса Джакумопулоса, Генерального Директора з прав людини та верховенства права в Раді Європи.

Київ, 27 березня 2018 року

Шановний пане Прем'єр Міністр, шановні Міністри, шановні колеги та друзі,

Мені дуже приємно мати можливість говорити сьогодні від імені Ради Європи з нагоди проведення круглого столу присвяченого дискусії про виконання рішень Європейського Суду з прав людини у справах *Юрій Ніколаєвич Іванов проти України та Бурмич та інші проти України*.

Дана подія організована Парламентським підкомітетом з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини, Уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини Міністерства Юстиції України та проектом «Підтримка України у виконанні рішень Європейського суду з прав людини», що імплементується Радою Європи.

Співпраця між Радою Європи та Україною у виконанні рішень Європейського Суду з прав людини має довгу історію та значно посилилася протягом останніх років. Різні органи Ради Європи, представлені тут сьогодні, що працюють за фінансової підтримки *Фонду Ради Європи з прав людини та інших міжнародних донорів*, надали підтримку зусиллям, що докладаються Україною зараз для забезпечення повного та швидкого виконання заходів загального та індивідуального характеру згідно з рішеннями, в яких Страсбурзький суд визнав порушення Європейської Конвенції з прав людини. Це важливо, і нам приємно бути долученими до цього процесу. Досягнутий прогрес вражає, та Рада Європи щоразу принагідно публічно зазначала це.

-oOo-

Протягом останніх чотирьох років Україна вжила широкомасштабних заходів судової реформи та створила велику кількість нових інституцій та запровадила нові процедури, в рамках системи судочинства, забезпечивши трансформацію судової системи та судових інституцій в напрямку Європейської моделі, що відповідає стандартам Ради Європи.

Досягнуті зрушення вражають та Рада Європи ніколи не вагалася звернути свою увагу на ці позитивні зрушення за будь-яких обставин.

Багато чого було зроблено в Україні з метою дотримання рекомендацій Венеційської комісії та вжиття заходів, на виконання вимог приписів, що випливають із практики Страсбурзького Суду - я хочу особливо підкреслити конституційні зміни, що були прийняті у червні 2016 року, і про рішення Європейського Суду з прав людини у справі *Олександра Волкова проти України*.

Але нам також відомо з контролю Комітету Міністрів Ради Європи за виконанням Україною рішень Страсбурзького Суду, що певні складні проблеми залишаються невирішеними і досі. Як це видається Раді Європи, широкомасштабний процес судової реформи, який відбувається зараз, не буде завершеним до того моменту, поки проблема невиконання або надмірно тривалого виконання рішень національних судів та відсутність заходів правового захисту стосовно цих справ залишатиметься невирішеною.

Два рішення, згадані мною раніше - *Юрій Ніколаєвич Іванов проти України* та *Бурмич та інші проти України*, мають в основі більш широку структурну проблему судової системи в Україні. Їх повне виконання вимагає вжиття заходів виконання цього рішення на рівні Уряду, ряду міністерств та відомств, які теж задіяні в цьому процесі. Допоки ці рішення не є виконаними, право на доступ до суду залишатиметься неефективним та існування принципу правової визначеності [як одного з елементів принципу верховенства права] ставитиметься під сумнів.

-oOo-

Якщо стисло, передумовою нашої зустрічі є наступне: Комітет Міністрів Ради Європи розглядав вжиті Україною заходи для вирішення проблеми невиконання або надмірно тривалого виконання рішень національних судів постановлених проти держави або державних чи контрольованих державою установ чи підприємств ще від часу постановлення перших рішень [Європейського Суду] в 2004 році. «Пілотна процедура» була задіяна в 2009 році у рішенні по справі *Юрій Ніколаєвич Іванов*. В ньому Суд ідентифікував цілий ряд недоліків в українській судовій системі, що перешкоджали виконанню остаточних рішень національних судів.

Після рішення у справі *Бурмич та інші* в жовтні 2017 року, понад 12 000 справ, що розглядалися Судом та нові аналогічні справи були передані для розгляду по суті органами української влади під наглядом Комітету Міністрів. Суд зазначив, що за відсутності прогресу в виконанні рішень по цих справах на національному рівні протягом двох наступних років, він може вирішити відновити розгляд цих справ.

Комітет Міністрів Ради Європи був прямолінійним в своїй оцінці ситуації стосовно виконання рішення у справі *Юрій Ніколаєвіч Іванов*. В червні 2017 Комітет Міністрів на засіданні в своїй проміжній резолюції наполегливо закликав державні органи найвищого політичного рівня виконати своє зобов'язання вирішити проблему невиконання рішень національних судів і в першу чергу вжити заходів, необхідних для повного виконання цього рішення (*Юрій Ніколаєвіч Іванов*), та зайшов так далеко, щоб сказати, що невиконання або тривале виконання рішень національних судів в Україні становить небезпеку для принципу верховенства права, підриває довіру громадськості до судової системи та ставить під сумнів авторитет державних інституцій.

В грудні 2017 року, Комітет міністрів підкреслив необхідність створення *ad hoc* механізму для заявників та вирішив, що питання виконання рішень буде знову розглянуте Комітетом в червні 2018 року.

Рада Європи вітає зроблені Урядом кроки по встановленню міжвідомчої робочої групи під егідою Кабінету Міністрів та ми братимемо участь в її роботі. Скоординована аналітична робота та відповідь відповідних українських інституцій, яких стосується ця проблема, матиме дуже важливе значення.

Ми також вітаємо ініціативу зі створення Парламентського підкомітету з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини. Верховна Рада відіграє важливу роль в будь-яких законодавчих ініціативах, необхідних для забезпечення виконання, а також у належному розподілі фінансування, та ми бачимо Підкомітет як значимого партнера у цій роботі.

-oOo-

Для Ради Європи рішення у справі *Бурмич* одночасно продемонструвало нагальність проблеми невиконання рішень в Україні та надало можливість вжити заходів на основі строку до жовтня 2019, встановленого Комітетом Міністрів. Ми вирішили запропонувати більш інтенсивний рівень підтримки роботи, яка вже ведеться в Україні в цій галузі. Сьогоднішній круглий стіл - це дійсно довгоочікувана можливість розглянути вищезазначені проблеми по суті, більш глибоко оцінити їх, та чітко синхронізувати наші підходи щодо того, як ми можемо якнайкраще підтримати вас у завданні, яке необхідно виконати.

Ми пропонуємо надати у Ваше розпорядження знання невеликої групи європейських експертів для забезпечення діагнозу основоположних джерел проблем, які стоять в основі такого симптому як невиконання [судових рішень].

Я боюсь, що ви часто чутимете цей термін - "основоположна проблема" - оскільки нам стало зрозуміло протягом більше десяти років слідкування за цим процесом, що

неможливо знайти жодного довгострокового рішення без ефективного бачення та розуміння того, що спричиняє поточну ситуацію. Які юридичні, структурні та фінансові перепони є основою поточного безвихідного положення? Як тільки ми матимемо уявлення про це, ми зможемо почати розробляти можливі рішення цієї проблеми.

Наш намір полягає в тому, що висновки експертів, а також їх поради щодо можливих напрямків руху вперед, будуть надаватися Міжвідомчій робочій групі. Після обговорення експертами з українськими партнерами, що мають вплив на прийняття рішень, цього тижня, ми складемо довгострокову програму роботи, яка буде спрямована на продовження підтримки експертами та сприяння зусиллям українських інституцій та Міжвідомчої робочої групи. Я вдячний експертам, які присутні сьогодні з нами.

-oOo-

Невиконання рішень національних судів іноді описується як «технічна» проблема. Це так і є в тому розумінні, що ця проблема прямо пов'язана із системною дисфункцією. Але давайте також пам'ятати, що за кожною з цих справ є заявник, на життя якого безпосередньо впливає нездатність держави забезпечити виконання рішення, постановленого на його користь.

Допоки це так, суспільній довірі у функціонування та авторитет судової системи буде нанесено непоправної шкоди. Враховуючи величезні зусилля, які Україна вже інвестувала для зміцнення довіри громадськості до судової влади, ми повинні зробити все можливе, для забезпечення того, щоб ця частина системи також працювала ефективно.

Моя колега, **Женев'єв Майєр**, Директор Департаменту виконання рішень Європейського суду з прав людини, за хвилину говоритиме більш глибоко про правові та процедурні аспекти, які є важливими. Головна мета для Ради Європи в цьому процесі полягає в превентивному аспекті. Виплата компенсацій заявникам, права яких вже порушені, хоч і є ключовим моментом, але є лише однією частиною процесу. Крім того, необхідно знайти довгострокове рішення для цієї «основоположної проблема», її джерела. Проблема невиконання повинна бути вирішена для того, щоб запобігти виникненню іншої великої кількості ідентичних та повторюваних справ. Ми знаємо, що щотижнево такі справи продовжують надходити до Суду.

oOo-

Шановні учасники,

Я хотів би ще раз подякувати пану Сидоровичу та Парламенту України за ініціативу зібрати нас разом навколо цього актуального питання. Рада Європи вітає сьогоднішню участь української влади такого високого рівня – це слугує хорошим передвісником подальшої роботи.

Навряд чи потрібно повторювати, але Рада Європи знаходиться у вашому розпорядженні, у розпорядженні України як держави-учасниці Ради Європи, для надання будь-якої підтримки у цьому процесі.

Я бажаю всім нам цікавої та плідної дискусії.